8. Sala-i-Martin X.X. Regional Cohesion: Evidence and Theories of Regional Growth and Convergence / X.X. Sala-i-Martin // European Economic Review. – 1996. – Vol. 40. – P. 1325-1352.
9. Jude C. Innovation Versus Income Convergence in Central and Eastern Europe. Is There a Correlation? / C. Jude, M. Pop Silaghi // Annals of Faculty of Economics. – 2011. - Vol. 1, Issue 1. – P. 72-79.
10. Цыркунов Д.И. Тенденции конвергенции и дивергенции в социально-экономическом развитии стран Центральной и Восточной Европы: эмпирический анализ [Текст] / Д.И. Цыркунов // Журнал международного права и международных отношений. – 2010. - № 4. – С. 87-93.
11. Le Gallo J. Spatial and Sectoral Productivity Convergence Between European regions, 1975-2000 / J. Le Gallo, S. Dall'erba // Papers in Regional Science. – 2008. - Vol. 87, issue 4. – P. 505-525.
12. Ito T. NAFTA and Productivity Convergence between Mexico and the US / T. Ito // Cuadernos de Economia. – 2010. – Vol. 47, Issue 135. – P. 15-55.
13. Polyanin A.D. Handbook of Mathematics for Engineers and Scientists / A.D. Polyanin, A.V. Manzhirov. – Boca Raton, FL : Chapman & Hall/CRC Press, 2007. – 1509 p/
14. Lichtenberg F.R. Testing the Convergence Hypothesis / F.R. Lichtenberg // The Review of Economics and Statistics. – 1994. - Vol. 76, No. 3. – P. 576-579.
15. Carree M.A. Testing the Convergence Hypothesis: A Comment / M.A. Carree, L. Klomp // The Review of Economics and Statistics. – 1997. – Vol. 79, No. 4. – P. 683-686.
16. Экономико-географические и институциональные аспекты экономического роста в регионах [Текст] / [О. Луговой, В. Дашкеев, И. Мазаев и др.; Консорциум по вопр. приклад. экон. исслед., Канадское агентство по международ. развитию и др.]. – М. : ИЭПП, 2007. – 164 с.
17. Castro J.V. Indicators of real economic convergence / J.V. Castro // Assessment and Measurement of Regional Integration / ed. by Ph. De Lombaerde. - New York, NY : Routledge, 2006. – P. 146-161.
18. Monfort Ph. Convergence of EU Regions. Measures and Evolution : [Directorate-General for Regional Policy, Working Papers No. 01 (2008)] [Електронний ресурс]/ Ph. Monfort. – 2008. – 20 p. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/200801_convergence.pdf.
19. Раевнева Е.В. Использование индекса неравномерности Тейла в анализе диспропорций регионального развития [Текст] / Е.В. Раевнева, А.Ю. Бобкова // БизнесИнформ. – 2010. - № 5. – С. 44-47.

РЕЗЮМЕ
У статті запропоновано підходи до діагностики конвергентних тенденцій в умовах регіональних інтеграційних угод на основі узагальнення концепцій та формування системи індикаторів оцінки конвергенції з метою удосконалення та подальшого розвитку методології дослідження економічної конвергенції як одного з інтеграційних ефектів та як передумови регіональної економічної інтеграції України у тому числі.
Ключові слова: інтеграція, регіональні інтеграційні угоди, конвергенція, індикатори конвергенції.
РЕЗЮМЕ
В статье предложены подходы к диагностике конвергентных тенденций в условиях региональных интеграционных соглашений на основе обобщения концепций и формирования системы индикаторов оценки конвергенции с целью усовершенствования и дальнейшего развития методологии исследования экономической конвергенции как одного из интеграционных эффектов и как предпосылки региональной экономической интеграции Украины в том числе.
Ключевые слова: интеграция, региональные интеграционные соглашения, конвергенция, индикаторы конвергенции.
SUMMARY
The approaches to diagnostic of the convergence tendencies are suggested in the article on the basis of the concepts generalization and forming of the convergence evaluation indicators' system for the purpose of the further improving and developing of the research methodology of economic convergence as integration effect and presupposition of the regional economic integration including the Ukraine.
Key words: integration, regional integration agreements, convergence, convergence indicators.

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ

Свідрак О.В., асистент кафедри "Фінанси" Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ

Постановка проблеми.

Прагнення до активізації економічного розвитку як країни в цілому так і її окремих регіонів, а також проблема вирівнювання рівнів цього розвитку та рівня життя населення регіонів країни, потребує вкладення коштів у цей розвиток. З приводу цього проблема оцінки інвестиційної привабливості окремих регіонів країни, бо інвестування здебільшого має «крапковий» характер, тобто вкладення коштів у конкретний об'єкт інвестування, який знаходиться у відповідному місці, приймає особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Найбільш поширеними серед різноманітних методик оцінки інвестиційної привабливості на мезорівні є методики рейтингової оцінки, які активно використовуються як вітчизняними (І.О. Бланка [3], Д.М. Стеченко, Інститут реформ, Аналітичної групи «Експерт Україна» [5] та ін.), та і іноземними (Moody's, Standard & Poor's, Investor Service і Fitch IBCA [1, С.261], World Bank, Euromoney, Business Environment Risk Index (BERI) [2, С.18] та ін.) агентствами, спеціалістами, науковцями та публічними виданнями. Але існують і інші напрями досліджень цього питання.

Г.С. Корепановим було наведено етапи проведення групування регіонів України за ступенем інвестиційної привабливості та апробовано деякі методики оцінки інвестиційної привабливості, а саме методики В. Захожай і М. Кіт, а також І.О. Бланка. Серед переваг у дослідженні та висновках автора необхідно відзначити його ствердження з приводу того, що «… існує велике різноманіття підходів до оцінки інвестиційної привабливості. Кожна з методик має свої переваги, є унікальною й має право на існування»; «…є доцільним відстеження динаміки зміни результуючих показників по декількох методиках» [1, С. 266].

Здійснюючи порівняльний аналіз сучасних методик оцінки інвестиційної привабливості регіону, колектив авторів Н.Ю. Іванова та А.І. Данилов поділяють методики за методом обробки даних (описово-творчі, рейтингові) та за системою показників (показники загальноекономічного розвитку, показники потенціалу регіону, показники ризиків, показники сприятливості/несприятливості всіх вищезазначених факторів) [2, С.17-18]. Найбільш суттєвими серед висновків автора є такі:

а) «… інтегральний показник інвестиційної привабливості регіону … лише показує місце регіону серед інших і нічого не говорить про пріоритетні напрями інвестицій на даній території, тобто вони не містять галузевого аспекту» [2, С.18];

© Свідрак О.В., 2013

б) методика оцінки інвестиційної привабливості на регіональному рівні має «характеризувати інвестиційну привабливість із точки зору сприятливості бізнес-клімату» [2, С.18].

Провівши огляд досліджень у сфері оцінки інвестиційної привабливості регіону, О.В. Новинюк також поділяє існуючи методики на рейтингові та описові [4, С. 202]. Причому автор вважає рейтингові методики більш точними, з приводу того, що вони охоплюють різні аспекти розвитку економіки країни і регіону. Цікавою також є пропозиція автора щодо надання «право визначення ступеня впливу показників на інвестиційну привабливість конкретного об'єкта самому вкладнику коштів» [4, С. 203]. Науковець також концентрує увагу на необхідності врахування різноманітних видів ризиків які виникають у процесі здійснення інвестицій.

Д.Г. Нещета зазначає існування серед методів оцінки інвестиційної привабливості регіону рейтингового, описово-творчого та інтегрального методів [6].

Аналізуючи методики оцінки інвестиційної привабливості регіону, О.В. Савлук відзначає, що серед них переважають пропозиції «проводити оцінку інвестиційної привабливості регіону рейтинговим методом або шляхом визначення інтегральних показників» [7].

О.І. Лиса пропонує поділити підходи до оцінки інвестиційної привабливості на чотири групи: за фактом надходження інвестицій; експертний метод; рейтинговий метод на основі різноманітних статистичних даних; рейтинговий метод на основі даних опитувань [18]. Але необхідно відзначити, що при використанні експертного методу першим етапом є опитування експертів, а другим формування рейтингів на основі його результатів, тому групу методів за експертним методом можна додати до останньої виділеної автором.

Виділення невирішеної частини проблеми.

Розроблені методики оцінки інвестиційного потенціалу у більшості є неузгодженими між собою та мають достатньо об'ємну інформаційну базу, яка часто може бути недоступної для потенційного інвестора, зокрема іноземного, або надто велику кількість процедур, показників аналізу, що також обумовлює для інвестора додаткові витрати часу та грошових коштів.

Ціль статті.

Визначення напрямів удосконалення процесу оцінки інвестиційної привабливості регіону на основі виявлення позитивних та негативних характеристик існуючих методик її оцінки.

Виклад основного матеріалу.

Проаналізувавши деякі існуючи методики оцінки інвестиційної привабливості регіону можна зробити висновок про те що існує три основних напрямки аналізу та оцінки показників як факторів впливу на кінцевий результат:

а) експертна оцінка показників з визначенням рейтингів («рейтинговий підхід»);

б) визначення інтегрального показника («описово-творчий підхід»);

в) побудова матриці галузевої спеціалізації регіонів;

г) інші методи.

Метод експертної оцінки з наступним визначенням рейтингів передбачає проведення експертної оцінки обраних для аналізу показників, які впливають на інвестиційну привабливість регіону з присвоєнням відповідних балів (рейтингів). Інформація обробляється, систематизується та визначається загальний рейтинг оцінки. Основними недоліками цього метода є:

а) суб'єктивність отриманих результатів, бо експерт з власних міркувань та на свій розсуд, виходячи з власного досвіду та знань здійснює оцінку;

б) важкість у виборі респондентів для опитування, бо вони повинні бути висококваліфікованими спеціалістами з різноманітних сфер діяльності.

Перевагами такого методу є можливість адаптації переліку досліджених показників до потреб конкретного потенційного інвестора, тобто виконання принципу «адресності» оцінки, а також можливість проведення більш детальної оцінки окремих галузей, сфер інвестування, тобто врахування галузевого аспекту.

Так звані інтегральні методи за використання яких визначається інтегральний показник інвестиційної привабливості регіону передбачає аналіз груп відповідних показників, та формування на основі аналізу комплексних показників, значення яких з урахуванням вагомих коефіцієнтів враховуються у розрахунку кінцевого показника.

Групування, виявлення переваг та недоліків деяких методик оцінки інвестиційної привабливості регіону здійснено у табл. 1.

Таблиця 1

Переваги та недоліки методів оцінки інвестиційної привабливості регіону

Група методів	Автор (и)	Дже-рело	Переваги	Недоліки
1	2	3	4	5
Рейтингові методи оцінки	І.О. Бланк	[3]	1. Достатньо широкий спектр груп показників, який дозволяє всебічно оцінити рівень інвестиційної привабливості регіону	1. Не враховано вагомості чинників.
	С.П. Сонько, В.В. Кулішов, В.І. Мустафін	[9]	1. Виділено невелика кількість (10) найбільш значущих на думку авторів показників, що значно спрощує процедуру здійснення аналізу.	1. Серед виділених показників відсутні показники, які характеризують ризикованість здійснення вкладень. 2. Виділені показники не відображають пріоритетні напрямки вкладень
	П. Матвієнко	[10]	1. У відмінність інший рейтингових методик для виставлення балів використовується система виконання (невиконання) відповідних правил (умов) при порівнянні показників з нормативом, що виключає суб'єктивність таких оцінок	1. Не конкретизовано кількість та порядок вибору показників. 2. Наявність у методиці етапу надання показникам нормативних або середніх значень ускладнює проведення оцінки, бо стає питання їх обґрунтування. 3. Необхідність підрахунку балів на кожному етапі проведення оцінки, великий об'єм необхідних розрахунків.
Інтегральні методи оцінки	С.Герасименко, Л. Свистун-Золотаренко	[12]	1. Стандартизація показників, за якими здійснюється оцінка. 2. Виділення показників стимуляторів та дестимуляторів. 3. Кінцевий інтегральний показник дозволяє не тільки	1. Наявність етапу обрання норми (стандарту, еталону) або порівняння із середнім значенням показника.

			порівняти регіон з іншими щодо рівня інвестиційної привабливості, а також зробити висновок про її рівень (вище середнього, нормативний, низький)	
	Т. Уманець	[16]	1. Вже на першому етапі аналізу автор пропонує виявити ознаки, які суттєво не впливають на інвестиційну привабливість регіону	1. Некоректним є включення інвестиційної привабливості до показників інвестиційних переваг регіону, які і мають бути досліджено в процесі оцінки інвестиційної привабливості. Хоча
Інтегральні методи оцінки				необхідно зауважити, що взаємозв'язок інвестиційна привабливість – інвестиційні переваги є двобічним.
Комплексна оцінка (рейтингово-інтегральний метод)	М.Бутко, С. Зеленський, О. Акименко	[11]	1. Можливість отримати більш обґрунтовані результати оцінки завдяки використанню інтегрального методу оцінки для кількісних показників, та рейтингового (експертних оцінок) для якісних.	1. Деякі неточності у формулюванні «рівня інвестиційної привабливості кожного окремо взятого регіону», адже інвестиційна привабливість регіону досліджується у порівнянні з іншими.
	Д.М. Стеченко	[8]	1. Хоча й експериментально наведена значимість кожного синтезованого показника в сукупній оцінці інвестиційної привабливості регіонів 2. Визначення потенційної потреби в обсягах інвестування, можливості формування інвестиційних ресурсів за рахунок власних джерел, сукупної місткості регіонального ринку, швидкості реалізації проектів	1. Серед показників аналізу рівнів криміногенних, екологічних та інших ризиків відсутні показники оцінки фінансово-економічних ризиків, які є дуже важливими в процесі інвестування коштів.
	Н.Коренєва	[13]	1. Стандартизація показників на першому етапі аналізу.	1. Для стандартизації показників автором використано середні значення показників у сукупності, що не дає змоги порівняння окремих груп показників.
	С. Іщук, Т. Кулініч	[14]	1. Можливість розрахунків інтегрального показників рівня інвестиційної привабливості як для комплексних показників з однаковою вагою, так і з різними ваговими коефіцієнтами.	1. Незрозумілим є проведення на четвертому етапі визначення рейтингу інвестиційної привабливості регіону, прогнозування рівня кожного з нормативних індексів, адже четвертий етап не є заключним (методика включає вісім етапів). 2. Немає конкретизації переліку показників.
Комплексна оцінка (рейтингово-інтегральний метод)	О.В. Савлук	[7]	1. Включення до етапів оцінки інвестиційної привабливості регіону оцінку інвестиційної активності, як одного з основних факторів впливу. 2. Виділення показників стимуляторів та дестимуляторів. 3. Конкретизовано рівні інвестиційної привабливості (високий, середній, низький) та обґрунтовано їх межі.	1. П'ятий етап аналізу передбачає оцінку інвестиційної привабливості Волинської області, але до чого саме така конкретизація та чи доцільно використання методики в інших областях країни.
Матричні методи	І. Заблодська, О. Шаповалова	[15]	1. Обрані критерії дозволяють потенційному інвестору у більшій мірі оцінити галузевий напрямок вкладень	1. Обмежена кількість критеріїв (види промислової діяльності, галузева спеціалізація регіонів), що робить результати оцінки досить обмеженими
	М.А. Коваленко	[18]	1. Виділено можливість	1. Незрозумілим є наведення у матриці не

			співставлення кількісних і якісних показників, з яких обирають найбільш важливі для інвестора. 2. Описано можливість проводити оцінку за допомогою матриці по трьох і більше показниках, а також можливість побудови декількох матриць з різними наборами оціночних показників..	значень показників, або стандартизованих значень, а темпів росту. 2. Необгрунтованість вибору показників у побудованій матриці (темпи росту валової доданої вартості у розрахунку на 1 особу, забезпеченість таксофонами телефонної мережі на 10 тис. населення).
Інші методи	О.І. Гапонюк	[16]	1. Проведене групування регіонів і аналіз здійснено за групами регіонів. 2. Обгрунтованість і послідовність розрахунків	1. В ході оцінки використовується лише один критерій (розмір прямих іноземних інвестицій по регіонах). 2. Не враховує багато інших факторів, які впливають на рівень інвестиційної привабливості регіону. 3. Відсутній галузевий аспект в оцінці, що є дуже важливим для потенційного інвестора.

Серед недоліків інтегральної оцінки інвестиційної привабливості регіону можна виділити:

а) необхідність обробки великого масиву даних, що потребує значних витрат часу та іноді фінансових витрат;

б) у більшості методик результати оцінки порівнюються з нормативами (еталонами, середніми або максимальними значеннями), визначення яких потребує додаткових розрахунків;

в) зазвичай порівняння можливо здійснити лише у масиві всіх або декількох регіонів країни.

Перевагами таких методик є:

а) використання для аналізу доступних даних офіційної статистичної звітності;

б) наукова обгрунтованість отриманих результатів оцінки.

Як зазначає колектив авторів на чолі з М. Бутко, системний моніторинг інвестиційної привабливості регіонів України варто здійснювати на основі офіційної статистичної інформації, яка передбачає розрахунок відповідних показників, їх систематизацію, стандартизацію та визначення інтегрального, але констатує, що «поглиблене визначення рівня інвестиційної привабливості кожного окремо взятого регіону доцільно проводити шляхом експертних оцінювань [11, С.34-36]. Тобто автори акцентують увагу на комплексному використанні методів оцінки інвестиційного потенціалу на регіональному рівні, що дасть більш точні та обгрунтовані результати.

Такі комплексні підходи оцінки інвестиційної привабливості регіону є найбільш поширеними серед науковців і мають свої переваги:

а) можливість отримати більш обгрунтовані результати оцінки завдяки використанню інтегрального методу оцінки для кількісних показників, та рейтингового (експертних оцінок) для якісних;

б) у більшості методик конкретизуються рівні інвестиційної привабливості та їх межі.

Набувають поширення також матричні методи оцінки інвестиційної привабливості на регіональному рівні, які передбачають побудову матриць за відповідними факторами впливу на кінцевий результат. Однак такий метод оцінки є досить обмеженим, щодо вибору критеріїв оцінки, бо матриця в більшості випадків будується у двомірний просторі. Існують пропозиції групування показників, та побудови декількох матриць за різники показниками оцінки [18], але не уточнено яким чином зробити кінцеві висновки та порівняти отримані результати.

Висновки.

Аналіз існуючих методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості показав, що на сучасному етапі розвитку наукової думки не існує універсальної методики її оцінки. Позитивним є прагнення науковців та спеціалістів використання декількох методів, та шляхом комплексного всебічного аналізу отримати більш обгрунтовані результати оцінки.

З приводу того, що оцінка інвестиційної привабливості регіонів проводиться з метою стимулювання потенційних інвесторів до вкладення коштів у цих регіонах, доцільним є поєднання територіального аспекту з галузевим, що дозволить інвестору прийняти рішення виходячи не тільки з аспекту розташування об'єкту інвестицій, а й врахувати галузеву специфіку того чи іншого регіону. Також це буде корисним і для уряду, якому дозволить уточнити напрямки удосконалення інвестиційної політики на місцях, та допоможе визначитись із необхідними стимулами для інвесторів у конкретних регіонах та галузях народного господарства.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Корепанов Г.С. Групування регіонів України за ступенем інвестиційної привабливості / Г.С. Корепанов // Вісник ЖДТУ, 2012. - №1(59). – С.261-266.
2. Іванова Н.Ю Оцінка інвестиційної привабливості регіону: порівняльний аналіз сучасних методик / Н.Ю. Іванова, А.І. Данилів // Наукові записки. Том 56. Економічні науки. - **http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Econ/2006_56/04_ivanova_n.pdf.**
3. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк – К. : СП «Итем ЛТД»: Ювайтед Лондон Трейд Лимитед, 1995. – 448 с.
4. Новинюк О.В. Концептуальні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіонів / О.В. Новинюк. - **http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlca_ekon/2011_34/36.pdf.**
5. Рейтинг инвестиционной привлекательности регионов Украины // Украинский деловой журнал «Эксперт». - **http://www.expert.ua/articles/24/0/6443/.**
6. Нещета Д.Г. Сучасні методики оцінки інвестиційної привабливості регіону / Д.Г. Нещета. - **http://www.rusnauka.com/26_NII_2009/Economics/51782.doc.htm.**
7. Савлук О.В. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону / О.В. Савлук. // Економічний форум, 2012. - №4. - **http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekfor/2012_4/31.pdf**
8. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістіка: Навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вікар, 2002. – 374с.
9. Сонько С. П. Ринок і регіоналістика : навч. посіб. / С. П. Сонько [та ін.]. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 380 с.
10. Матвієнко П.В. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів / П.В. Матвієнко // Економіка та держава:міжнародний науково-практичний журнал. – 2006. - №12 – С.66-71.
11. Бутко М. Сучасна проблема оцінки інвестиційної привабливості регіону / М. Бутко, С. Зеленський, О. Акименко // Економіка України. – 2005. - №11. – С.30-37.
12. Герасименко С.С. Статистична оцінка інвестиційної привабливості регіонів / С.С. Герасименко, Л.О. Свистун-Золотаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. - №12 (42). – С. 155-159.

13. Коренєва Н.А. Методичні підходи до побудови комплексної інтегральної оцінки інвестиційної привабливості на регіональному рівні / Н.А. Коренєва // Актуальні проблеми економіки. – 2007. - №2. – С.106-111.
14. Іщук С.О. Оцінювання інвестиційної привабливості регіону: методичний аспект / С.О. Іщук, Т.В. Кулініч // Регіональна економіка. – 2010. - №3. – С. 71-78.
15. Заблодська І.В. Оцінювання інвестиційної привабливості регіону за допомогою поді структурного показника / І.В. Заблодська, О.М. Шаповалова // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. - №4. – С. 67-72.
16. Уманець Т.В. Оцінка інвестиційної привабливості регіону за допомогою інтегральних індексів / Т.В. Уманець // Економіка і прогнозування. – 2006. - №4. – С. 133-145.
17. Гапонюк О.І. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України / О.І. Гапонюк // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. – Вип.2. – С. 60-65.
18. Коваленко М.А. Фінанси регіону / М.А. Коваленко. - http://pidruchniki.ws/12631113/finansi/upravlinnya_investitsiynoyu_privablivistyu_regionu

РЕЗЮМЕ
Виявлено преваги та недоліки існуючих методик оцінки інвестиційної привабливості регіонів, наведено варіант їх групування, визначено напрями удосконалення оцінки інвестиційної привабливості регіону з позиції корисності для потенційного інвестора та держави.
Ключові слова: Інвестиційна привабливість регіону, потенційний інвестор, критерії оцінки, рейтингова оцінка, інтегральний показник, матриця, інвестиційні переваги, інвестиційна активність
РЕЗЮМЕ
Выявлены преимущества и недостатки существующих методик оценки инвестиционной привлекательности региона, приведен вариант их группировки, определены направления совершенствования оценки инвестиционной привлекательности региона с позиции полезности для потенциального инвестора и государства.
Ключевые слова: инвестиционная привлекательность региона, потенциальный инвестор, критерии оценки, рейтинговая оценка, интегральный показатель, матрица, инвестиционные преимущества, инвестиционная активность
SUMMARY
Identify advantages and disadvantages of the existing methods of valuation of investment attractiveness of the region, is the option to group them, identified areas for improvement evaluation investment attractiveness of region in terms of usefulness to a potential investor and the State.
Keyword: Investment attractiveness of the region, potential investor, criteria for evaluating, rating, integral index, matrix, investment advantages, investment activity

ХЕДЖУВАННЯ РИЗИКІВ І ПОХІДНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ І ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

Ситник Л.С., д.е.н., проф. кафедри менеджменту ДонНУ,
Федотов О.О., к.е.н., ст. викл. кафедри менеджменту ДонНУ [1]

Постановка проблеми і зв'язок з Державною програмою модернізації національної економіки. Реалізація модернізаційних проектів національної економіки потребує значних обсягів інвестиційних ресурсів як внутрішніх, так і зовнішніх. Проте Україні поки що не вдалося сформувати дієвий механізм їх залучення. Інвестиційна привабливість вітчизняної економіки залежить переважно від економічної динаміки експортоорієнтованих галузей промисловості в періоди зростання цін на міжнародних ринках і фінансового сектору під дією чинників розширення споживчого попиту.

Негативним чинником, що суттєво обмежує динаміку інвестиційних процесів в країні, залишається несприятливий інвестиційний клімат. За оцінками Європейської Бізнес-асоціації в 2011 р. інвестиційний клімат в Україні знизився до 2,5 бала (за п'ятибальною шкалою). За рейтингом Світового банку (позиція "Ведення бізнесу") у 2012 р. Україна посіла 152 місце серед 183 країн [1, с. 36].

Пріоритетними для іноземних інвесторів залишаються посередницькі сектори економіки зі швидким оборотом капіталу.

Банківська система України не розширює фінансове забезпечення інвестиційних процесів. Структура банківських кредитів за галузями і термінами не відповідає потребам модернізаційних процесів. Понад 70% кредитів спрямовується у поточну діяльність, а обсяги довгострокових кредитів на інвестиційні цілі скорочуються.

Одним з чинників ризикованості вітчизняної банківської системи, відзначено у Посланні Президента України до Верховної Ради України, є недосконаліть механізму захисту прав власності і нерозвиненість фінансових інструментів хеджування ризиків і фінансових деривативів [2, с. 58].

Ступінь розробки проблеми. У вітчизняній економічній науці з інвестування вкрай мало наукових праць, присвячених фінансовим інструментам хеджування та страхування ризиків і похідних фінансових інструментів. Є книги, що включають ф'ючерси як одну з основних своїх частин. Так, у навчальних посібниках С.М. Еш, М.М. Буднік, Л.С. Матюшевої, Н.В. Сабліної з нормативної дисципліни Фінансовий ринок у розділі "Ринок похідних фінансових інструментів" наводиться історія виникнення та розвитку ринку строкових угод, характеристика основних похідних фінансових інструментів, причини їх появи і розвитку, визначення основних стратегій учасників ф'ючерсного ринку (хеджерів і спекулянтів): хеджування і гра на коливаннях цін. Але механізм укладення ф'черсних угод, принципи ціноутворення у форвардних і ф'ючерсних контрактах, хеджування за допомогою ф'черсів викладено тільки у В.М. Шелудько [3, частина ІІІ. Похідні фінансові інструменти].

До системних наукових досліджень проблем хеджування ризиків в Україні можна віднести монографію О.М. Сохацької, де поряд з ґрунтовним аналізом традиційних аспектів функціонування світових ф'ючерсних ринків розглядаються останні інноваційні похідні фінансові інструменти, перспективи становлення ф'черсних ринків в Україні [4]. Сучасна концепція хеджування викладена Л.О. Примосткою [5, с. 171-176].

Найбільший досвід у дослідженні фінансового ринку, ф'ючерсних контрактів, опціонів, їх доходності, використання похідних цінних паперів для зниження ризику мають західні вчені-економісти – У.Ф. Шарп, Гордон Дж. Александер, Джеффрі В. Бейлі, Юджин Ф. Брігхем, Майкл С. Ерхардт [6, 7]. Найкращу книгу з інвестицій створив топ-менеджер відомої інвестиційної компанії Morgan Stanley Біггс Бартон [8]. Вона дає розуміння психології фінансових ринків, достатньо повне уявлення про принципи, мотиви поведінки, взаємовідносини між професійними менеджерами з інвестування, стратегії і тактики роботи на ринку.

Найвідомішими дослідниками строкового ринку вважаються Дж. М. Кейнс, Дж. Хікс, Н. Калдор. Вони заклали основи аналізу цього ринку. Серед зарубіжних вчених, які працюють над розвитком та вдосконаленням теорії хеджування можна відзначити таких як Віпул К. Бансал, С. Бреді, Дж. Маршалл, Д. Каре, Д. Ковні, Р. Колб, М. Пелхем, Кр. Таккі, К. Редхед, Д. Сміт, Ч. Смітсон, А. Хербст, С. Х'юз, Дж. Фіннерті.

Мета статті – виявити види фінансових ризиків як економічної категорії і об'єкту управління; надати характеристику системі

© Ситник Л.С., Федотов О.О., 2013